

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'JA ВЕНБУДИЙ УY МУЗЕYI ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdugarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIGA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ Йўналишлари.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ.....	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA’NAVIY-MA’RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКONIЯТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODEL I	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARNING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич,
Тошкент молия институти "Иқтисодиёт"
кафедраси мудири, и.ф.н., профессор
Тел.: (+99898)-2616969
E-mail: asatullayev75@mail.ru
ORCID:0000-0001-7725-4197

ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ҶСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Аннотация. Дунёдаги зиддиятли ҳолатлар ва жаҳон хўжалигидаги таркибий ўзгаришларга учраётган бир даврда мамлакатда иқтисодий ўсиш ва аҳоли бандлигини таъминлашда давлатнинг оқилона иқтисодий сиёсатини ишлаб чиқишни тақозо этади. Жамият иқтисодий тараққиётига ва иқтисодий ўсишга ва аҳолининг самарали бандлигига эришишда замон зайлига мос равишда давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатининг устувор йўналишларини тадқиқ этиш долзарб мавзулардан бири саналади. Замонавий фискал (бюджет-солиқ) сиёсати давлат молиявий ресурсларидан оқилона фойдаланиш орқали иқтисодий фаолликни оширишга ва иқтисодиётдаги нохуш ҳолатларни баратараф этишга қаратилган бўлади. Унинг асосий мақсади барқарор иқтисодий ўсишни ва аҳоли бандлигини таъминлашга қаратилган иқтисодий цикл тебранишларини ва инфляцияни жиловлаш ҳамда юқори бандлик даражасига эришиш ҳисобланади. Мақолада давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатининг иқтисодий дастакларидан оқилона фойдаланиш орқали иқтисодий ўсишни таъминлашга қаратилган илмий амалий таҳлиллар ва хулосалар берилган.

Таянч сўзлар: Иқтисодий ўсиш, давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсати, бандлик, молия, давлат бюджети, давлат бюджети харажатлари, давлат бюджети даромадлари, бюджет тақчиллиги, иқтисодий цикл, солиқлар, солиқ имтиёзлари.

Asatullaev Khurshid Sunatullaevich,
Head of the Department of "Economics" of the
Tashkent Financial Institute, Ph.D., professor

S ROVING THE IMPACT OF THE STATE FISCAL (BUDGET-TAX) POLICY ON ECONOMIC GROWTH AND EMPLOYMENT

Abstract. In a period of conflict situations in the world and structural changes in the world economy, ensuring the stability of economic growth in the country requires the development of a reasonable economic policy of the state. In order to achieve the economic development and economic growth of the society, the research of the priorities of the government fiscal (budget-tax) policy in accordance with the times is considered one of the urgent topics. Modern fiscal (budget-tax) policy is aimed at increasing economic activity and eliminating unpleasant situations in the economy through the rational use of state financial resources. Its main goal is to curb economic cycle fluctuations and inflation aimed at ensuring sustainable economic growth and achieving a high level of employment. The article provides scientific and practical analyzes and conclusions aimed at ensuring economic growth through the rational use of the economic levers of the government fiscal (budget-tax) policy.

Key words: Economic growth, government fiscal (budget-tax) policy, employment, finance, state budget, state budget expenditures, state budget revenues, budget deficit, economic cycle, taxes, tax benefits.

Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич,
Заведующий кафедрой «Экономика» Ташкентского
финансового института, профессор., к.э.н

ПОВЫШЕНИЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИСКАЛЬНОЙ (БЮДЖЕТНО-НАЛОГОВОЙ) ПОЛИТИКИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ЗАНЯТОСТЬ

Аннотация. В период конфликтных ситуаций в мире и структурных изменений в мировой экономике необходима разработка разумной экономической политики государства в целях обеспечения экономического роста и занятости населения в стране. В целях достижения экономического развития общества, экономического роста и эффективной занятости населения исследование приоритетов государственной фискальной (бюджетно-налоговой) политики в соответствии со временем считается одной из актуальных тем. Современная фискальная (бюджетно-налоговая) политика направлена на повышение экономической активности и устранение неприятных ситуаций в экономике за счет рационального использования государственных финансовых ресурсов. Его основная цель – сдерживание колебаний экономического цикла и инфляции, а также достижение высокого уровня занятости, направленного на обеспечение устойчивого экономического роста и занятости населения. В статье приведены научно-практический анализ и выводы, направленные на обеспечение экономического роста за счет рационального использования экономических рычагов государственной фискальной (бюджетно-налоговой) политики.

Ключевые слова: экономический рост, государственная фискальная (бюджетно-налоговая) политика, занятость, финансы, государственный бюджет, расходы государственного бюджета, доходы государственного бюджета, дефицит бюджета, экономический цикл, налоги, налоговые кредиты.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N08>

Кириш. Жаҳон ҳамжамиятида кузатилаётган глобал иқтисодий инқирознинг ҳануз давом этаётганлиги “Ер юзида иқлимнинг кескин ўзгариши, сув ва бошқа табиий ресурслар камайиши билан боғлиқ муаммолар”[1] шароитида Ўзбекистон Республикасида миллий иқтисодиётини янада мустаҳкамлашда ҳамда юзага чиқаётган иқтисодий муаммоларни баратараф этишда самарали давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатини амалга ошириш бугунги кун талабларидан бири эканлигини яна бир бор реал амалий ҳаётнинг ўзи тасдиқламоқда. Маълумки, дунё иқтисодиётида глобал иқтисодий ўсиш 2023 йилда 1,7 фоизгача секинлашиши прогноз қилинмоқда, бу сўнгги 30 йилдаги энг секин кўрсаткичлардан бири бўлиб, фақат 2009 ва 2020 йиллардаги глобал инқироз даврида ортда қолмоқда. Ушбу пасайиш қисман юқори инфляцияга қарши курашиш учун монетар сиёсатнинг қаттиқлашиши билан боғлиқ бўлиб, бу инфляциянинг ўсиши, пул курсининг кескинлашуви ёки молиявий тартибсизликлар каби салбий зарбалар глобал иқтисодиётни таназулга олиб келиши мумкин. Бундай глобал инқироз ва қарз инқирози хавфини камайтириш учун шошилинч чоралар кўриш керак. Бундан ташқари, ҳукуматлар аҳолининг заиф қатламларига ёрдам кўрсатилишини, инфляция кутилмалари барқарор бўлишини ва молиявий тизимларнинг барқарорлигини таъминлаши керак[2].

Халқаро меҳнат ташкилоти экспертлари томонидан эътироф этилишича, дунёдаги вазият, иқлимнинг ўзгариши, табиий ресурслар тақчиллиги, давлатлар ўртасидаги зиддиятлар 2023 йилда глобал иқтисодий ўсишнинг секинлашишини ҳамда аҳолининг энг кам иш ҳақи ва ижтимоий ҳимояси кафолатланмаган меҳнат шароитларини қабул қилишга мажбур бўлишига олиб келиши мумкин. Мавжуд ҳолат эса халқаро меҳнат ташкилоти экспертлари янги ҳисоботида, бу пандемия туфайли аллақачон кучайган тенгсизликни янада ортишига сабаб бўлади. Шунингдек, Халқаро меҳнат ташкилотининг “Жаҳонда бандлик ва ижтимоий ҳимоя истиқболлари: 2023 йилга мўлжалланган тенденциялар” номли ҳисоботида, жорий йилда глобал бандлик ўсиш даражаси 1,0 фоизни ташкил этиши башорат қилинмоқда. Дунё бўйлаб ишсизлар

сони кўрсаткичи эса 2023 йилда 208 миллионга етиши ҳамда глобал ишсизлик даражаси 5,8 фоизга ортиши кутилмоқда. Бундай салбий тенденциянинг кутилиши кўп жиҳатдан юқори даромадли ривожланган мамлакатларда ишчи кучи таклифининг қисқариши билан бевосита боғлиқ[3].

Юқорида зикр этилган ҳолатлар мамлакатимизда чуқур таркибий ўзгаришларни олиб боришни ҳамда самарали иқтисодий сиёсатни юритишни тақозо этади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев таъбири билан айтганда, мамлакатимизда давлат бюджет-солиқ сиёсатининг оқилона олиб борилиши натижасида “Кенг кўламли ва самарали ислохотларимиз натижасида ялпи ички маҳсулот ҳажми илк бор 80 миллиард доллардан ошди. Иқтисодиётимизга шу йилнинг ўзида 8 миллиард доллар тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар кириб келди, экспортимиз эса, 19 миллиард долларга етди. Шунингдек, бюджет харажатлари, аҳоли ва тадбиркорлар олдигаги мажбуриятларимизни қисқартирмаган ҳолда, бизнесга солиқ юқини камайтириш, жумладан, жорий йил 1 январдан бошлаб қўшилган қиймат солиғи ставкасини 15 фоиздан 12 фоизга пасайтириш ҳисобидан тадбиркорлар ихтиёрида йилига камида 14 триллион сўм маблағ қолади. Лекин бизнес муҳитини яхшилаш учун фақат солиқни камайтиришнинг ўзи етарли эмас[4].

Дунё иқтисодиётида кузатилаётган зиддиятли бир даврда давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатини республикамизда иқтисодий цикл фаза тебранишларига мос равишда босқичма-босқич амалга оширишни тақозо этмоқда. Шу муносабатдан иқтисодиётдаги тебранишларга мос равишда иқтисодий ўсиш ва бандликка таъсир этувчи давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсати дастак ва воситаларини чуқур таҳлил қилиш ҳамда илмий жиҳатдан асослаш мавзунинг долзарблигидан далолат беради. Шунингдек, давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатининг самарали юритилишига ва келгусида унинг самарадорлигига таъсир этувчи устувор йўналишларни аниқлаш ҳамда баҳолаш имконини берадиган янги жиҳатларини тадқиқ этиш анча муҳим масалалар сирасига киради.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Маълумки, жаҳонда ҳануз рўй бераётган таҳликали хавф сураётган иқтисодий инқироз ва замонавий бозор иқтисодиёти шароитида давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатининг иқтисодий ўсиш ва аҳоли банллигини таъминлашга қаратилган жиҳатларини кенг тадқиқ этилган.

Маълумки, дунёдаги ҳали ҳануз рўй бераётган таҳликали хавф ва зиддиятли ҳолатлар шароитида давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатининг аҳоли бандлиги ҳамда турмуш фаровонлигини таъминлашга қаратилган жиҳатларини кенг тадқиқ этилган. Маълумки, иқтисодиёт фан тарихида аксарият иқтисодий мактаб намоёндалари томонидан давлат ғазнаси ва солиқлар орқали аҳоли бандлигини таъминлашга қаратилган назарий ғоялар шаклланган. Лекин, классик иқтисодий мактабига муқобил равишда англиялик иқтисодчи олим Ж.М.Кейнс ўзининг дунёга машҳур бўлган “Иш билан бандлик, фоиз ва пулнинг умумий назарияси” асарида замонавий бозор иқтисодиёти иқтисодиётни барқарор ривожлантиришга қодир эмас, барқарор иқтисодий ўсишни ва аҳоли тўлиқ бандлигини таъминлаш учун иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш зарур, деб кўрсатади. Давлат томонидан тартибга солиш воситаларидан бири бу давлат даромадлари ва харажатларини ўзгартириш орқали иқтисодиётга таъсир кўрсатадиган фискал сиёсатдир[5]. Шунингдек, у бозор

иқтисодиётининг иккита муҳим муаммоларини яъни даромадларнинг адолатсиз тақсимланиши ва тўлиқ бандликни таъминлашнинг имконияти йўқлигини кўрсатади. Жамият ривожланишдан тўхтамайди, иқтисодиёт янги ўсиш даражасига ўтади, лекин меҳнат бозори билан боғлиқ муаммолар долзарблигини йўқотмайди. Шундай экан, бандлик соҳасидаги давлат сиёсатининг муҳим устувор йўналишларидан бири бу ишчи кучига бўлган талабни кенгайтириш, бандликка кўмаклашиш, меҳнат бозори талабларига мувофиқ меҳнат ресурсларидан самарали фойдаланишни қўллаб-қувватлашдан иборат.

Гарвард иқтисодиёт мактаби вакили П. Самуэльсон фискал сиёсатни қуйидагича талқин қилади, унинг фикрича, фискал сиёсат давлат солиққа тортиш ва давлат харажатларини ўрнатиш жараёнида иқтисодиёт цикл тебранишларини юмшатишга ҳамда ҳаддан ташқари юқори инфляция ва дефляциядан суръатларидан холи бўлган юқори бандлик иқтисодиётини эришига ёрдам бериши керак. Шунингдек давлат харажатлари ва солиқларга боғлиқ бўлган фискал сиёсатнинг мақсади пул кредит сиёсати билан уйғун ҳолда иқтисодиётда юқори бандликни ҳамда нархларнинг инфляцияга боғлиқ бўлмаган ҳолат жараёнини таъминлаш асосий мақсадидир[6].

Муҳокама. С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензилар фискал сиёсатни давлат товар ва хизматларга бўлган хариди, жумладан харажатлари ёки сотишга бўлган солиқларни қисқартириш орқали таъсир этувчи миллий иқтисодиётни барқарорлаштирувчи дастак сифатида эътироф этади. Барча юқорида кўрсатилган сиёсат чора тадбирлари ялпи талабга таъсир кўрсатади ва маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини ошишига олиб келади. Таъкидлаш ўринлики, албатта бундай ўсиш суръатлари олиб борилаётган сиёсат таркибининг ўзгаришига боғлиқ бўлади. Шундай қилиб, фискал сиёсат ялпи давлат харажатлари ва солиққа тортиш даражасига ва ўз навбатида умумий давлат даромадлар даражасига, маҳсулот ишлаб чиқаришга ва албатта давлат миллий иқтисодиётини барақарорлаштиришга қаратилади[7].

Фискал сиёсатнинг мазмунига бўлган назарий қарашлар анаънавий Кейнсчилик қарашларини МДҲ иқтисодчи олимларидан Т.А.Агапов, С.Ф.Серегинлар қўллаб қувватлашади. Улар бюджет-солиқ сиёсати ва фискал сиёсат ҳукуматнинг давлат бюджети харажатлари ва солиқларни ўзгартириш орқали тўлиқ бандликни таъминлаш, тўлов балансини мувозанатлигига эришиш ҳамда инфляцион бўлмаган ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришида иқтисодий ўсишни таъминлашга қаратилган чора-тадбирлар” деб тушунадилар[8].

Маҳаллий иқтисодчи олимларимиздан Т.С.Маликов “бюджет-солиқ сиёсатининг “старт” оладиган “жойи” ёки “таянч нуқта”си молиявий сиёсатдир, бюджет-солиқ сиёсатининг макроиқтисодий сиёсатдаги ўрни умумий молиявий сиёсатнинг доираси билан белгиланади (амалга оширилади), деган мантиқий хулосанинг чиқиб келиши, табиий” деб кўрсатади[9].

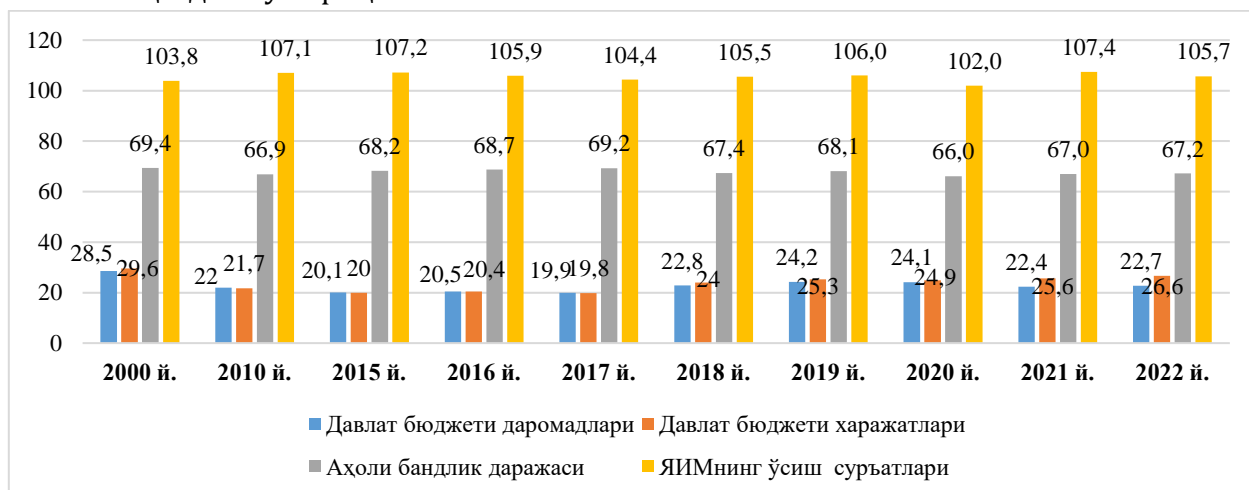
Иқтисодчи олимларимиздан А.Ўлмасов ва А.Ваҳобовлар фикрича “Бандлик меҳнат қобилиятига эга бўлган ва меҳнат қилишга иштиёқи бор кишиларни ишга жойлашиб, фойдали меҳнат билан машғул бўлишларидир”[10]. А.Г.Грязнов бандликни иш жой билан таъминлаш ва хўжалик фаолиятида иштироки билан боғлиқ бўлган иқтисодий муносабатлар тўплами деб атайди. Унинг фикрича, бандлик моддий омиллар ишлаб чиқаришга тааллуқли иқтисодий фаол аҳолини тасвирлайди. Бандликда

жамиятнинг асосий ишлаб чиқарувчи ҳамда истеъмол қилувчи кучлари ўзи намоён қилади. Чунки, ундаги ишлаб чиқаришнинг объектив шароитига муносабат, жами аҳолининг такрор ишлаб чиқариш шароити ҳисобланувчи меҳнаткашлар яшашлари учун маблағлар олиш воситаси бўлиб хизмат қилади.

Фискал сиёсат олдида қўйилган мақсадидан келиб чиқиб, унинг иқтисодий ўсишни рағбатлантириш, барқарорлаштириш ва иқтисодий фаолиятни чегаралаш сиёсатлари ажратилади. Иқтисодий ўсиш мақсадларидан келиб чиқилган фискал сиёсат бандлик даражасини ва шу орқали ЯИМ реал ҳажмини оширишга қаратилади. Бунда рағбатлантирувчи фискал сиёсатнинг дастаклари давлат харажатларининг ўсиши ва солиқ ставкаларининг пасайиши ҳисобланади. Давлатнинг бюджет барқарорлигини таъминлашга қаратилган молиявий сиёсат иқтисодий инқироз ёки турғунлик даврида бюджет тақчиллигини бартараф этиш мақсадларига қаратилиши зарур.

Давлатнинг иқтисодий фаолликни чеклаш сиёсати реал ЯИМ ҳажмининг потенциал даражасидан кескин фарқ қилишини камайтиришга йўналтирилиб, бу айти вақтда иқтисодий ўсиш ва унинг таназзули давларида инфляция ва ишлаб чиқаришдаги инқирозли жараёнлардан қочишга қаратилади. Иқтисодиётнинг цикли ривожланишини тартибга солиш орқали макроиқтисодий маувозанатликни таъминлаб боришга қаратилган фискал сиёсат бир қатор молиявий восита ва иқтисодий дастаклар ёрдамида амалга оширилади. Қўлланиладиган бу барча молиявий восита ва дастаклар биргаликда тартибга солишнинг молиявий механизмини ташкил қилади.

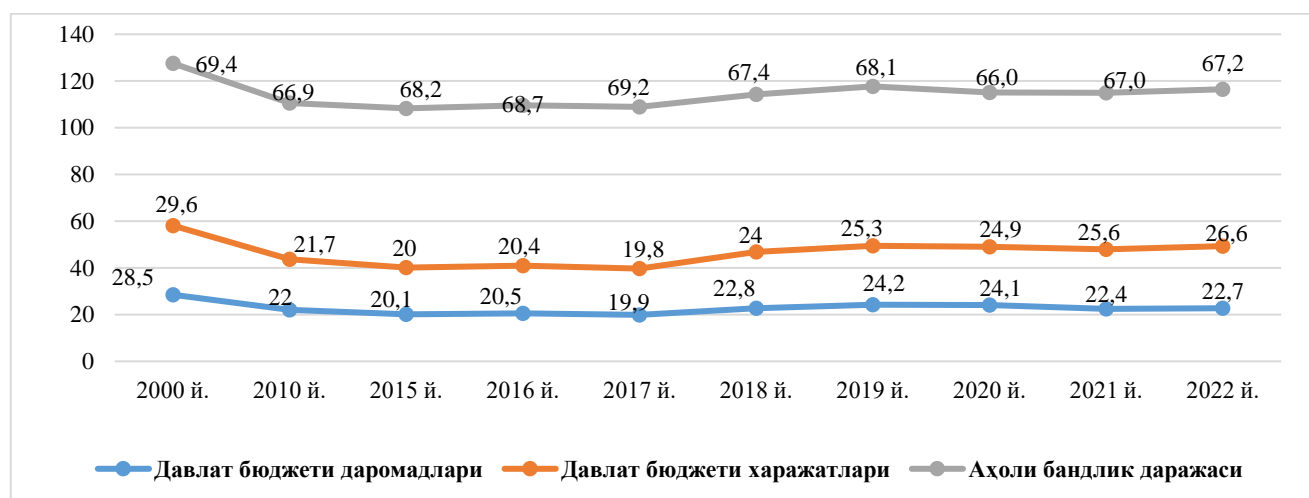
Натижалар. Давлатнинг фискал сиёсатига, миллий хўжаликда ташкил қилинган солиқ тизими жавоб бериши ва у иқтисодиётдаги ички ўзаро муносабатларни самарали тартибга солиши зарур. Республикада давлатнинг фискал сиёсати харажатларнинг ижтимоий йўналтирилганлигини сақлаган ҳолда Давлат, бюджетининг барча миқёсларида мувозанатни сақлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини мустаҳкамлашга йўналтирилган бюджетлараро муносабатларни такомиллаштиришга қаратилиши мақсадга мувофиқ.

1-расм. Давлат фискал сиёсатининг иқтисодий ўсиш ва бандликка таъсири [11]

1-расм маълумотларидан кўриниб турибдики, 2000-2022 йиларда давлат сарф харажатлари ва даромадларининг ўзгариш тенденциясини таҳлил қиладиган бўлсак, давлат бюджети харажатлари ва даромадларининг ўзгариши реал ЯИМнинг ўсиш суръатлари билан мутаносиб равишда ўзгариш тенденциясига эга бўлган. 2000 йилда

давлат бюджети даромадлари ЯИМга нисбатан 28,5 фоизни ташкил этган бўлса, 2022 йилга келиб эса, 22,7 фоизга пасайган. Худди шу тарзда давлат бюджети харажатлари 2000 йилда ЯИМга нисбатан 29,6 фоизни ташкил этган бўлса, 2022 йилда бу кўрсаткич 26,6 фоизга камайган. Мамлакатимизда реал ЯИМнинг ўсиш суръатларини тахлил қиладиган бўлсак, 2000-2022 йиллардаги энг паст тенденция 2000, 2020 йилларда кузатилган. 2020 йилда эса мазкур кўрсаткич иқтисодий пандемия ҳолатига қарамасдан 1,6 фоизга ўсиши таъминланган. Реал ЯИМнинг энг юқори ўсиш суръатлари 2010, 2015 ва 2016 йилларда кузатилган, бунда ўсиш суръати ўртача 8,0 фоизлик даражани ташкил этган. Шунга мос равишда давлат бюджети даромадлари ва давлат бюджети харажатлари эса ЯИМга нисбатан қарийиб 21,0 фоизлик даражаларни ташкил этган. Давлат бюджети харажатлари ва даромадларининг ўзгаришининг аҳоли бандлигига таъсири тахлили 2 расмда янада яққолроқ кўринган.

2-расм. Давлат бюджети харажатлари ва даромадларининг бандликка таъсири [11]

2000-2022 йилларда давлат бюджети харажатлари ва даромадлари ҳамда аҳоли бандлигига таъсири бир-бирига нисбатан мутаносиб равишда ўзгарган. Давлат бюджети даромадлари ва харажатлари энг юқори салмоқга эга бўлган давр 2000 йилда кузатилган, яъни 28,5; 29,6 фоизни ташкил этган ва шунга мос равишда аҳоли бандлик даражаси эса 69,4 фоизга етган. Қизиқарлиси яна шундай юқори бандлик даражаси 2015-2017 йилда ҳам кузатилган. Аҳоли бандлик даражасининг энг паст салмоқ даражаси 2020 йилда кузатилган. Албатта, бу пандемия билан бевосита боғлиқ бўлсада 2019 йилга нисбатан 2,1 фоизга камайган. Аҳоли бандлик даражасининг 2019 йилдаги салмоқ кўрсаткичга нисбатан оладиган бўлсак, 2021-2022 йилларда ҳам мазкур кўрсаткич даражасига етмаган.

Таъкидлаш ўринлики, Ўзбекистон Республикасида миллий иқтисодиётини янада мустаҳкамлашда ҳамда юзага чиқаётган иқтисодий муаммоларни баратараф этишда самарали давлат фискал (бюджет-солиқ) сиёсатини амалга ошириш бугунги кун талабларидан бири эканлигини яна бир бор реал амалий ҳаётнинг ўзи тасдиқламоқда. Маълумки, дунё иқтисодиётида глобал иқтисодий ўсиш 2023 йилда 1,7 фоизгача секинлашиши прогноз қилинмоқда, бу сўнгги 30 йилдаги энг паст кўрсаткичлардан бири бўлиб, фақат 2009 ва 2020 йиллардаги глобал инқироз даврида ортда қолмоқда. Ушбу пасайиш қисман юқори инфляцияга қарши курашиш учун монетар сиёсатнинг

қаттиқлашиши билан боғлиқ бўлиб, бу инфляциянинг ўсиши, пул курсининг кескинлашуви ёки молиявий тартибсизликлар каби салбий зарбалар глобал иқтисодий таназулга олиб келиши мумкин. Бундай глобал инқироз ва қарз инқирози хавфини камайтириш учун шошинч чоралар кўриш керак бўлади. Бундан ташқари, ҳукуматлар аҳолининг заиф қатламларига ёрдам кўрсатилишини, инфляция кутилмалари барқарор бўлишини ва молиявий тизимларнинг барқарорлигини таъминлаши керак [12].

Хулоса. Фикримизча, мамлакатимизда иқтисодий ўсиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш соҳасидаги давлат фискал сиёсати ишсизликни қисқартириш ва аҳолининг ижтимоий зарур меҳнат билан бандлигини кўпайтириш бўйича хорижий давлатлар сингари аниқ усуллар асосида такомиллаштирилиши керак. Бунинг учун қуйидаги тадбирларни эътиборга олиш зарур деб ўйлаймиз: давлат томонидан иқтисодийга киритилаётган инвестицияларни рағбатлантириш, бу эса янги иш жойларини яратишнинг асосий шarti ҳисобланади;

Юқоридагилардан келиб чиқиб, мамлакатимизда аҳолини иш билан бандлигини таъминлашда давлат фискал сиёсатини такомиллаштириш зарур қилиб қўяди. Шунга қуйидагиларни ҳисобга олиш мақсадга мувофиқ:

1. Аҳолини иш билан бандлигини оширишда энг аввало ҳудудлардаги ишсизлик даражасидан келиб чиқиб давлат бюджети маблағларини самарали йўналтириш ҳамда амалда унинг бажарилишини қатъий назорат қилиш лозим.

2. Республикада мавжуд яширин иқтисодий даражасини камайтириш ва унга қарши курашишда турли бюрократик йўллар билан эмас, балки ҳудудлар ривожланиш салоҳиятига кўра солиқ имтиёзларини қўллаш зарур.

3. Ҳудудларда янги иш ўринларини яратган йирик ва кичик бизнес субъектларига солиқ имтиёзларини қўллаш борасида ривожланган мамлакатлар амалий тажрибаларидан фойдаланишни йўлга қўйиш керак.

4. Кичик бизнес ва оилавий тадбиркорликда инвестицион фаолликни рағбатлантириш асосида шарт-шароитлар яратиш, таркибий ўзгаришлар билан боғлиқ ишсиз қолган ёки ишдан ажралиб қолиш хавф солаётган шахсларнинг иш излашларини фаоллаштириш мақсадида касбга ўқитиш, қайта тайёрлаш ва уларга ахборот-консалтинг хизматларини кўрсатиш.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. <https://president.uz/uz/lists/view/5774> 20.12.2022 йил.
2. Второй год резкого замедления темпов роста. <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/publication/global-economic-prospects>
3. https://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_865541/lang--ru/index.htm.
Экономический спад может вынудить работников соглашаться на менее качественные рабочие места.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. <https://president.uz/uz/lists/view/5774>

20.12.2022 йил.

5. Кейнс, Д. М. Общая теория занятости / Д. М. Кейнс ; пер. Т. А. Колосова, В. В. Качалин, А. Ф. Кандель. – Москва : Директ-Медиа, 2007. – 13 с.
6. Самуэльсон, П. Экономика : пер. с англ. / П. Самуэльсон. М., 1997. С. 315–316.
7. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Дело, 1999. – 829с. : ил.
8. Агапова, Т. А. Макроэкономика : учебник / Т. А. Агапова, С. Ф. Серёгина ; под ред. А. В. Сидоровича ; МГУ им. М. В. Ломоносова. 6-е изд., стер. М., 2004. С. 115
9. Маликов Т.С., Жалилов П.Т. Бюджет-солиқ сиёсати. Ўқув қўлланма. – Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2011.
10. Olmasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi.Darslik. – Т.:Iqtisod-moliya, 2014.- 424 b.
11. Турли йиллардаги статистик тўпламлар: Альманах Ўзбекистон 2011. Иқтисодий тадқиқотлар маркази, Тошкент 2011 йил.; Тенденции социально-экономического развития Узбекистана (2005-2014гг.)/под редакцией д.э.н. А.М.Садыкова/Ташкент: IFMR, 2015.-112.; Экономика Узбекистана информационно-аналитический бюллетень за январь-июнь 2015 года; Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси Ўзбекистон Республикаси йиллик статистик тўплами. Тошкент – 2015.; Ўзбекистон иқтисодиёти. Ахборот-таҳлилий бюллетень Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги кўмагида тайёрланди. Center for Economic Research © JICA нашриёти, Тошкент 2018; Фуқаролар учун Бюджет 2020 ЛОЙИХА Тошкент 2020 йил., https://admin.openbudget.uz/media/post_attachments/Budjet_22_uz_8_BS2G3hM.pdf Бюджет тақчиллиги ва уни қоплаш манбалари маълумотлари.
12. World Economic Outlook Update, International Monetary Fund, June 24, 2020. p. 16.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).